

Eseul despre dramaturgia lui Blaga, semnat de Lucian Bâgiu, aparține unui critic în devenire, el atestă debutul unei vocații pe care timpul, suntem convinși, o va putea ridica la nivelul certitudinii. Oricum, actuala interpretare a teatrului blagian constituie o probă trecută cu virtuozitate, paginile tânărului critic se configurează sistematic, ele se rețin prin acuitatea formulărilor, în aprecieri convingătoare. Lucian Bâgiu analizează cele zece piese ale dramaturgului Blaga punându-le sub tutela unei sintagme critice fecunde, a ficțiunilor matcă, sub care discerne suita de imagini sinteză de proveniență arhetipală, relevate în miturile încărcate de tâlc mai adecvate decât multe alte zone ale umanului transfigurărilor teatrale.

V. Fanache

Demersul exegetic pornește de la acreditarea dramaturgiei bliagene ca „teatru de idei”. Teatrul lui Lucian Blaga este, poate înainte de orice, depozitarul unor chintesente etice, estetice, religioase și folclorice ale spiritualității românești autentice, regășibilă în variantă larg simbolică în fiecare segment de text. Blaga însuși alesese această formă de expunere a unui preaplin al sufletului ca o șansă de a salva de mutilare Ideea, undeva în spatele dramaturgiei sale relevându-se un întreg sistem filosofic fundamentat pe principiile de sine stătătoare ale entității de sine stătătoare completate cu valențele cogito-ului care rostuiește ființa transcendentă. Tocmai aceste culise ale operei dramatice stau în centrul de interes al prezentei cărți. Cele zece piese ale dramaturgiei bliagene beneficiază, fiecare în parte, de analize ample, cu instrumente competente împrumutate din critica tematică, filosofia culturii, sociologie, psihanaliză și, mai ales, arhetipologie. Găsim, în paginile volumului, eseuri de valoare concentrate pe idei-forță indisolubil legate de esențele spiritualității și ale destinului cultural autohton, intenția fiind de a resemantiza efervescența Absolutului ființei, un „absolut de sortimente”, extrem de productiv în fiecare dintre Fondurile imagistice ale dramaturgiei bliagene. Volumul oferă o sugestie de acceptare a protocolului compunerii simbolurilor și de revigorare a tuturor structurilor mitice și arhetipale viabile. Atenția se concentrează prioritar pe elementele de forță ale semnificării, spre dimensiunile cutumiare ale actanților ritualici ai dramaturgiei bliagene. Volumul este gândit într-un mod aparte, oferind noi perspective de lectură cititorului căutător de sensuri subtile.

(Diana Câmpan, *Despre instituirea estetică a absolutului bliagian în viziunea unui tânăr exeget*, în „Pașii profetului”, Alba Iulia, Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, 9 - 11 mai 2003, Ediția a XIII-a, Editori: Ministerul Culturii și Cultelor, Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Alba, Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba Iulia, p. 3)

Volumul pune accentul pe valorificarea capacităților polimorfismului bliagian. Întâlnim o pledoarie pentru „Dorul românesc”, un teritoriu în care religiosul și magicul se află în dispută. Imaginile sinteză transpun prin cuvânt, prin tăcere sau prin pauze semnificative profundele dualități ale sufletului omenesc, în desăvârșită căutare și aspirație înspre absolut, spre creația de dincolo de moarte. Fondul instinctual al ființei animă dimensiunea unui permanent proces de limpezire și rostuire interioară, lupta dintre conștiință și legea cărnii, sacrificarea interesului personal în favoarea celui colectiv, conștiința unei misiuni de dincolo de timp, care acordă substanță purtătoare de sens și gravitate dimensiunii imaginative a spiritului creator. De unde și încărcătura metafizică pe care dramaturgul o atribuie mereu personajelor sale, fiecare aducând în scenă numeroase nuanțe semantice, expresii stilizate, esențializate și abstractizate, care adâncesc ideea de „teatru artistic” așa cum o concepe Blaga. Sub zodia florarului, spiritul bliagian își vădește valoarea de permanență și fecundă articulare în spațiul creației, atotbiruitoare în fața fragilității și efemerului existențial.

(Mircea Popa, *Exegeze blagiene* în „Caligraf”, Drobeta Turnu Severin, revistă de cultură editată de Asociația Culturală „Decebal” - Mehedinți, apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, Președinte de onoare Paul Tudor, Anul IV – Nr. 6 (40), iunie 2004, ISSN 1528-5183, p. 4).

Un studiu de referință este rezervat Meșterului Manole din piesa cu titlul omonim. Aplombul cărturăresc al tânărului universitar anunță un cercetător cu stil deja format, sobru și cu o frază limpede, coerentă, cursivă. Întreg demersul lui Lucian Bâgiu oferit protagonistului Manole vizează acel *laudatio* adus lui *homo aedificans*, pe care Blaga l-a coborât din sfera ideilor în mitologia românească.

(Marian Barbu, *Lucian Blaga în actualitate*, în „Scrisul românesc”, Revistă de cultură fondată la Craiova, în 1927, Apare sub egida Ministerului Culturii și Cultelor, Serie nouă, Anul III, Nr. 5-6 (21-22), mai-iunie 2005, p. 20).

O nouă abordare a teatrului lui Lucian Blaga întreprinde, recent, tânărul universitar albaiulian Lucian Bâgiu, într-o lucrare mai mult decât meritorie: *Dramaturgia blagiană. Instituirea estetică a absolutului* (Editura Imago, Sibiu, 2003). Sub acest titlu, ce ar părea de o căutată prețiozitate, autorul încearcă să surprindă – după cum afirmă într-un lămuritor preambulu – „instituirea «estetică» a spiritualității absolute prin «misterul existențialist!»”...

Precizând, de la bun început, că teatrul lui Blaga „se construiește în secvențe de *coincidentia oppositorum*”, fiind, astfel, prin excelență, un teatru de idei, Lucian Bâgiu punctează ideea de perspectivă ontică și ontologică în acest teatru, care nu numai că ar *reconfigura* tragedia antică, dar, mai mult, ar experimenta misterul medieval renescentist (*Tulburarea apelor*, 1923), pantomima mistică medievală (*Înviere*, 1925), misterul simbolist (*Cruciada copiilor*, 1930), dimpreună cu misterul antic (*Zamolxe*, 1921), „jocul dramatic” expresionist (*Fapta*, 1925), tragedia instauratoare (*Meșterul Manole*, 1927), fresca istorică (*Avram Iancu*, 1934), parabola biblică (*Arca lui Noe*, 1944), chiar jocul cu măști (*Anton Pann*, 1945).

Situat în avangarda teatrului românesc, în prima sa perioadă de creație (1921-1925), așa cum bine observa cercetătoarea Doina Modola, dramaturgia lui Blaga rupe, de fapt, cu tradiția clasică a genului, fixându-se pe o poetică esențializată, grație modulației expresioniste, „expresionismul fiind – observă autorul – o accepție proprie în teatrul său”, prin stilizare, esențializare și abstracțiune.

Perceput „nu ca un curent modern, ci ca o categorie tipologică recognoscibilă în întreaga istorie a culturii”, expresionismul este un curent cultural „care promovează valoarea și ideea de «absolut», precum și raportarea la principiul cosmic, ontic”: „Recuperarea estetică a spiritualității absolute aparține așadar expresionismului în măsura în care vom considera expresionismul ca pe un stil detectabil în cultura europeană medievală și modernă, inclusiv în cultura populară românească, și chiar în spațiul extra-european, la egipteni, indieni, japonezi, chinezi etc.”

Sub acest concept, de largă cuprindere, autorul așează cuvintele filosofului:

„De câte ori un lucru e astfel redat încât puterea, tensiunea interioară îl transcendează trădând relațiuni cu cosmicul, cu absolutul, cu ilimitatul, avem de-a face cu un produs artistic expresionist.” (*Filosofia stilului*, 1924).

Desigur, din această perspectivă „teatrul blagian aparține cu siguranță expresionismului”, adică acelei categorii tipologice ce urmărea „redarea lucrurilor *sub specie absoluti*”... Numai că trebuie prevăzută determinarea istorică a arealului cultural, poetul venind în contact cu expresionismul în vremea studiilor sale la Viena. Născut, așadar, într-un areal de cultură german, pe la începutul secolului

al XX-lea, expresionismul, cu estetica lui axată pe esențializare, abstract și ideatic, nu trebuie transferat în mod cultural anistoric, ci înțeles în acel context de idei, ce a revoluționat, artistic și estetic, arta secolului...

Structurată în zece capitole, fiecărei piese fiindu-i dedicat un comentariu, studiul doctoral al dlui Lucian Bâgiu recomandă un autor bine orientat în problematica dramaturgiei blagiene, care încearcă să surprindă esențialitatea și specificul fiecărei piese în parte. Bunăoară, dacă în „Zamolxe” criticul identifică – slujindu-se de titlul celebrului eseu al poetului din 1921 – „*revolta fondului nostru nelatin*”, în „Tulburarea apelor” el remarcă „*reemergența fondului ancestral sub forma mitului păgân al lui Iisus-Pământul*”. „Daria” ar sugera „*izolarea (individului) pe fond cosmic*”, iar „Ivanca” ar milita, în cadre estetice, pentru o „*reconsiderare a inconștientului*”. O „*pledoarie pentru dorul românesc*” ar exprima patomima „Înviere”, iar tragedia „Meșterul Manole” ar ilustra acea „*perspectivă sofianică și fatalitate demonică*”, engramate profund în spiritualitatea românească.

Ideea de „*apriorism românesc*” și de „*absolut ancestral revelat*” ar fi încifrată în sens ontognozeologic în „Cruciada copiilor”. Apropiindu-ne de „misterul istoric”, criticul citește în „Avram Iancu” „*o viziune tragică asupra eroului mitic*”, iar o altă dimensiune emblematică a spiritualității românești, în care întâlnim și răsfrângerile duale ale unui creștinism popular și cosmic de început, în lupta dintre Fârtate și Nefârtate („*onticul dual antinomic*”) ar fi reflectată de „Arca lui Noe”. De aici la dichotomia revelatoare „*Povestea Vorbei vs. Cântul mut*” este însuși acel capăt de drum situat la marea înălțime de cuget poetic și meditație filozofică de pe platoul căreia ni se dezvăluie, armonioasă și coerentă în întreaga ei alcătuire, această *terra mirabilis* a operei dramatice, în care mitologia și istoria, în modulația expresionismului poetic blagian, configurează o lume distinctă a românității noastre ca spiritualitate și destin.

În eseu final, *Ficțiunile matcă în dramaturgia blagiană*, autorul încearcă să fixeze acele „imagini-sinteză”, de care însuși Blaga făcea vorbire, ca „*teme și tipare fundamentale în creația mitică*”, pe considerentul că, vorba filozofului, „în mit imaginea sinteză e suverană”, fiind totodată o entitate complementară a realității, un principiu suprem integrator și valorizant al frânturilor surprinse în contingent (asimilată de eseist cu „*ficțiunea-mată*” din concepția lui André Maurois, fie că aceasta ia denumirea de „arhetip” jungian sau mit mioritic).

Accentuând, pe această idee, că dramaturgia lui Blaga are și o viziune unitară („*teme și tipare fundamentale*”, cum le-ar zice Titus Bărbulescu, care-i asigură coeziunea ideatică și stilistică), Lucian Bâgiu trece la o inventariere a acestora, îmbogățind sau corectând, oarecum, clasificarea lui Titus Bărbulescu: 1. *Teme sacre sau literare* (*Zamolxe, Tulburarea apelor, Daria, Ivanca, Înviere, Meșterul Manole, Cruciada copiilor, Arca lui Noe, Avram Iancu și Anton Pann*) și 2. *Teme bogumilice*, ușor de identificat sau suprasaturate, nu numai în *Meșterul Manole*, dar și *Tulburarea apelor, Ivanca, Arca lui Noe*.

Pe lângă aceste două teme, radiografiate în conflictele modelatoare ale pieselor și în mentalitatea personajelor de acolo, ar mai fi de identificat și o a treia temă, formulată astfel: 3. *Tema operei împlinite*, a faptei și spiritului, în care importantă este acea calitate și voință frenetică a personajului blagian de *a făptui*, căci „înfăptuind” duci spiritul mai departe, pui lumea în mișcare și drama, conflictele iremediabile se sublimază în tragedie și eliberare. Adevărata «faptă» transcende în mituri ale iluminării și salvării (spre exemplu, sublimarea «faptei» lui Anton Pann în *Cântul mut*, dovadă a sublimării spiritului în *cântec*). Cu alte cuvinte semnificantul constituit din sunete ascunde semnificatul ambiguu, care are o valoare fonică, de ordinul incantației, vizând «iluminarea» și «sacramentele». Rostirea cuvântului declanșează forțe, stârnește pasiuni, angajează destine, participă la întregul ansamblu fizic al spectacolului. Surprizele semnificantului sunt multiple și ele trimit la sacramental, la ideatic, la regăsirea armoniei, la iluminarea, la salvarea sau la jertfa care pecetluiește mituri și legende ale spiritualității românești.

Lucian Bâgiu urmărește această bogată problematică de idei a dramaturgiei blagiene în strânsă legătură cu o bibliografie critică recunoscută. E o lectură care se pliază, de fapt, pe judecățile de valoare formulate deja în legătură cu acest teatru, de la critici din generațiile mai vechi (**T. Vianu, Dragoș Protopopescu, Petre Manoliu, G. Călinescu, Perpessicius, Octav Șuluțiu**) la interpreți de dată mai recentă (**Ov. S. Crohmălniceanu G. Gană, Dan C. Mihăilescu, Al. Paleologu, Alice Voinescu, Eugen Todoran, V. Fanache, Titus Bărbulescu, Mircea Braga, Doina Modola, Ioan Mariș, Aurel Sasu, Ion Vartic** ș.a.), nelipsind raportările la prestigioși cercetători străini pentru fixarea teoretică a dezbaterii (Mircea Eliade, Ervin Rohde, Herman Melville, André Maurois, Guy Rachet...).

Pe lângă aceste nume de referință, autorul apelează curent la eseurile și studiile filozofice blagiene, pentru o înțelegere cât mai exactă dar și nuanțată, unitară și integratoare a fondului de idei, știindu-se că multe din ideile filozofice își găsesc ecou în opera lirică și dramatică.

Lucian Bâgiu este un tânăr critic de largi disponibilități creatoare. Raportându-și comentariul și reflecțiile la exegeze de mare autoritate, el nu rămâne la acest stadiu de alumn admirativ, dimpotrivă caută repere în spațiul culturii universale și mai ales în operele teoretice blagiene, de la *Filozofia stilului* la *Zări și etape, Isoade și Trilogii*, îndeosebi *Trilogia culturii*, pentru o cât mai coerentă și argumentativă expunere.

Lucrarea dlui Lucian Bâgiu are cursivitate în decelarea „instituirii estetice a absurdului” în teatrul lui Blaga, ea venind într-un moment când reexaminarea *dramatikon*-ului blagian se face nu numai din perspectiva poziționării avangardiste a acestei opere, ci și din considerente intrinseci poeticii sale expresioniste axate pe metafizica absolutului, idealității și esențializării, de la mitul antic și misterele medievale la subconștientul insondabil al omului modern.

Zenovie CÂRLUGEA

15 octombrie 2011

<http://zenoviecarlugea1950.wordpress.com/autori-si-opere-cronici-si-recenzii-2/autori-si-carti-recenzii-si-cronici-2/>

(în vol. *Lucian Blaga – Sfârșit de secol, început de mileniu*, Scrisul Românesc. Fundația-Editura, 2012, p. 140-145).

(*Referințe critice* extrase din volumul Lucian Bâgiu, *Lucian Blaga și teatrul. Eseu despre absolutul estetic*, Iași, Editura TipoMoldova, 2014, ISBN 978-606-676-496-4, 340 pag., p. 329-336)